

م
ع
ر
م

ج
م

م
ع
ر
م

ج
م

م
ع
ر
م

ج
م

م
ع
ر
م

ج
م

م
ع
ر
م

“NASARA ZEYDUN AMRAN”

MİZAHLI ARAPÇA

İBRAHİM ORUÇ

MİZAHLI ARAPÇA

ARAPÇA ÖĞRETİMİ KİTAPLIĞI – 7

ISBN | 978-605-72449-1-8

41587 sertifika numaralı Muarrib Yayınları'nın 43. eseridir.

İbrahim Oruç tarafından kaleme alındı.

Yayın Yönetmenliğini Muhammed Yasin Can üstlendi.

Kapak Muhammed Yasin Can tarafından tasarlandı. Mizanpaj Duran Aydos tarafından yapıldı; Arapça metinde 16 punto Microsoft Uighur fontu, Türkçe metinde 11 punto Alegreya fontu kullanıldı.

1. Baskı, Ekim 2023, İstanbul

© Eserin yayın hakları anlaşmalı olarak Muarrib Yayınları'na aittir.

Yapım, Publishing and Media (P&M)

Baskı, Yılmaz Basım-Yayın (Mat. Ser. Nu: 49749)

Aziz Mahmud Hüdayi Mah. Tepsi Fırını Sok. No:9/3

Üsküdar/İstanbul

0 850 304 17 58 – 0 530 225 21 81

muarrib.com

iletisim@muarrib.com

@muarrib (facebook, youtube, instagram, twitter, telegram, tiktok)

Alfabeyi, elif ile ba'yı ve nasara ile yensuru'yu bana belleten,
rehberliğini ve terbiyesini daima üzerimde hissettiğim ve beni her daim
“Öğrettiklerimi başkalarına öğret, seninle beraber kabre gelmesin,
faydalı ilme dönsün, amel-i salih ile birleşsin ki Sadaka-i Cârîyen olsun”
diye öğütleyen ilk Hocam
Merhûme Anneciğime;

Kendisinden yıldız istediğimde bana gökyüzünü getiren ve
ilim hayatım boyunca her zaman desteğini iliklerime kadar hissettiğim
Kıymetli Babacığma;

Mensubu olmakla onur duyduğum Diyanet İşleri Başkanlığı'nda görevli
Muhterem Hocalarım ve tüm mesai arkadaşlarıma,

Kitabın oluşum sürecinde ve zaman zaman mesajların derinliğinde
yol alabilme adına fikir dünyama yapmış olduğu katkılarından dolayı
aziz dostum Murat UÇAR'a;

Özellikle internet tabanlı tüm platformlarda çalışmalarımı takip ederek
soru ve talepleriyle kitabın yazımına yön katan
Arapça, Türkçe ve tüm dil sevdalılarına;

Satırlarımızı zaman zaman alıntıladığım veciz sözleriyle süsleyen,
sadırlarımıza tesir eden **gönül insanlarına;**

Kitabın başından sonuna kadar tüm yazım aşamasında
en büyük destekçim olan **değerli eşime, kızım Sare Betül'e, aileme;**

İthafen...

ÖNSÖZ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın Adıyla!

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir. Salat ve selam, Peygamberimiz Hazreti Muhammed'e, (sallallahu aleyhi ve sellem) O'nun ailesine, ashabına ve onun yolundan giden herkesin üzerine olsun!

Kıymetli Okurlarımız!

Arapçanın Dehlizleri, Arapça - Türkçe Kardeşliği, Hz. Yûsuf Kıssası - 111 Âyet & 111 Mesaj, Kıssadan Hisseye ve Hisseden Hayata Notlar, 114 Âyet & 114 Mesaj ve 40 Hadis & 40 Mesaj adlı çalışmalarımızdan sonra *Mizahlı Arapça* isimli bu çalışmamızla yolumuzda devam ediyoruz. Bu çalışmamızda, Arapça Gramerinin temeli kabul edilen Sarf ve Nahiv ilmi kapsamında ele alınan önemli konuların akılda kalıcılığına ve teorik olarak öğrenilen gramer konularının pratik olarak yansımalarına kısa da olsa temas ederek ilgili konular kapsamında gramer kurallarına mizahi açıdan bakarak farklı konulara vurgu yapacağız. Bu kitapla beraber, gramer kurallarının bizlere verdiği mesajlar açısından farklı ufukların açılmasına vesile olmayı amaçlarken, bu çalışmamızın zengin bilgi, birikim, düşünce ve fikir kazanımına dönüşmesini Yüce Allah'tan ﷻ temenni etmekteyiz.

Değerli Okurlarımız!

Mizahlı Arapça isimli kitabımızda, Arapça gramer kuralları açısından verilen farklı ve önemli mesajlar üzerinde duracağız. Kitabımızda bulunan gramer kurallarının verdiği mesajlara zaman zaman âyet-i kerime veya hadis-i şeriflerle temas ederek ilgili konuların akılda kalmasına katkı sunacağız. Kitabımızda geçen bu mizahi yaklaşım, Arapça gramer konularının daha iyi anlaşılacak için okunmasına, üzerinde düşünülmesine ve ilgili alanların araştırılmasına vesile olmasını temenni etmekteyiz.

Kitabımızda ele alınan bazı mesajların önemine binâen, bazı gramer kurallarının altında o ilgili mesajlara tekrar tekrar değinilme durumu söz konusudur. Bunun yanında *Mizahlı Arapça* kitabımız ile *40 Hadis & 40 Mesaj* ve *114 Âyet & 114 Mesaj* kitaplarımız arasında benzer mesajlar verilerek bu üç farklı kitabın kendi içerisindeki verdiği mesajların ortak yönüne de temas edilmiştir.

Kitapta Sizleri Neler Bekliyor?

- Arapçanın verdiği önemli mesajlar!
- Arapçanın hayata dâir verdiği bazı sosyolojik mesajlar!
- Arapçanın ruhumuza dâir verdiği bazı psikolojik mesajlar!
- Arapçanın gayret, sabır, başarı ve ödüle dâir verdiği mesajlar!
- Arapçanın dostluk, samimiyet ve vefâya dair verdiği mesajlar!

Saygıdeğer Okurlarımız!

Her kitabın ön sözünde ya da giriş kısmında, “bu kitapta yazım, ifade, noktalama hatası vb. durumlardan dolayı okuyucularımızdan özür diliyoruz” gibi ifadeler görebilirsiniz. Kur’an-ı Kerim’in girişinde ise ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ “Bu, kendisinde asla şüphe, çarpıklık ve karışıklık bulunmayan bir kitaptır” âyet-i kerimesi (Bakara, 2/2) bulunmaktadır. Buradan hareketle; bu çalışmamızda tespit ettiğiniz ve düzeltilmesi gereken her türlü hatayı, gramer konusundaki eksikliği veya sürç-ü klavyeyi, bir sonraki basısında düzeltilmesi için arapcanindehlizleri@gmail.com elektronik posta adresinden ulaştırmanız, bizleri ziyadesiyle memnun edecektir. Rabbim, hatalarımızı affetsin ve ayaklarımızı yolunda sabit kılarak bizi son nefesimize kadar nefsimizi ve neslimizi dininin hadimi eylesin.

Gayret bizden, takdir ve tevfik Allah’tandır.

İbrahim ORUÇ
Ekim 2023, Ankara

Yazarın Diğer Eserleri:

- Arapçanın Dehlizleri
- Arapça - Türkçe Kardeşliği
- Hz. Yusuf Kıssası - 111 Ayet & 111 Mesaj
- Notlar (Kıssadan Hisseye - Hisseden Hayata)
- 114 Âyet & 114 Mesaj
- 40 Hadis & 40 Mesaj

İÇİNDEKİLER

İLM-İ SARF	15	CAHD-I MUTLAK	63
İlm-i Sarf Nedir?	15	Cahd-ı Müstağrak	64
MİZÂN-I SARFÎ	18	EMİR VE NEHİY	67
EMSİLE	22	Arapça Bize Emir ve Nehiydeki	
Nedir Bu Emsile?	22	Cezm İle Kararlılığı Öğretmiştir!	67
MÜFRED	26	CEZİM	69
Müfred Gibi Yalnız Olmak;		Fazlalıklar Cezmedilerek Kırılmalı!	69
Yalnız Kalmak!	26	İSM-İ ZAMAN	71
TESNİYE	29	Mevlid-i Nebî	71
Önemlidir Tesniye!	29	İSM-İ MEKÂN	73
CEMÎ	31	Makâm Geçici, Mekân Kalıcıdır!	73
Cemi ve Cami Gibi Ol!	31	MİMLİ MASTAR	77
NEFS-İ MÜTEKELLİM VAHDEHÛ	33	Mastar Mimli Olsun Sen Değil!	77
CEM-İ MÜENNES	35	MASTAR BİNÂ-İ MERRE	79
İşte Biz, Bu Sağlam Duruşu		Bir Kereden, Bir Defadan Ne Çıkar Deme!	79
Cem-i Müennes Nûnundan Öğrendik!	35	Merre/Merra Yani Defa Demişken	80
CEM-İ MÜKESSEK	38	MASTAR BİNÂ-İ NEV'İ	82
Kırma Kimseyi, Kırma ve Kırılma!	41	Tür Her Zaman Önemlidir,	
MÜCERRED FİİL	44	Kaliteyi Belirler!	82
Fiiller Mücerred,		İSM-İ TASGİR	83
Biz ise Arapça ile Tecrid!	44	Fazla Tevazu Gösterme!	83
NASARA	46	İSM-İ MENSÛB	85
İlmin Girişidir Yardım Etmek!	46	Dikkat Et Mensûb Olduğun Yere!	86
MÂZÎ FİİL	49	MÛBALAĞA-İ İSM-İ FAİL	89
Önemli Mesajlar Verir Bize Mâzî Fiil!	50	Ey İnsan! Fazla Abartma Kendini!	90
MUZARİ FİİL	52	İSM-İ TEFDİL	91
Geçmişe Ders için		Gerçek Üstünlüğe Odaklan!	91
Bak ve Geleceğe Odaklan!	52	TAACCÛB FİİLLERİ	94
SÎN HARFİ! (سین س)	55	Hayrân Olma Hayret Et!	96
Biz Umudu Sîn'den Öğrendik!		HUZ, KÛL VE MUR!	98
Umuttur İnsanı Güçlü Tutan!	55	FAÛL فَعُولٌ VE FAİL فَعِيلٌ KALIPLARI	99
SEVFE (سَوْف)	57	Düşmanlık Değil Sevgi Besle!	99
Sabrı "Sevfe سَوْف" den Öğrendik!		ENGEL VE RENK	
En Güzel Ödülleri İkrâm Edendir Sabır	57	BİLDİREN KALIPLAR	100
İSM-İ FÂİL	60	Engel Olma, Destek Ol!	101
İsm-i Fâil Gibi Mutevazı Olmalı İnsan!	60	İSM-İ FÂİL VE SIFAT-I MÜŞEBBEHE	102

Sıfat-ı Müşebbehe Kadar Benzesen Yeter!	102	EFÂL-İ KULÛB - أَفْعَالُ الْقُلُوبِ	138
AĞLAYANIN CİNSİYETİ OLMAZ!	104	Önemlidir Kalplerin Fiilleri!	139
Ağlasan Da Ağlatma!	105	Önemlidir Kalplerin Eylemleri!	139
ÜÇ HARFLİ FİİL	106	EL TAKISI / LÂM-I TARÎF	141
Azlığı Azımsama!	106	Üzülme! Sen Zaten Marifesin!	142
ÜÇÜNCÜ BÂB	108	ESMÂ-İ HAMSE	144
Her Güzellik Bir Arada Olmaz!	108	Unutma Beş Kardeşi!	145
SAHÎH FİİL	110	FÂİL VE MEFÛL	147
Fiiller De Konuşur Elbette!	113	Fâil Ol, Mefûl Olma!	148
SÂLİM FİİL	114	FİİL	150
Sâlim Fiil Ve Selîm Kalp Birlikteliği!	114	Lafa Değil Fiiliyata Odaklan!	150
Selamün Aleyküm!	115	GÂİB ZAMİRİ	152
MİSAL FİİL	116	Gıybet Ederek	
Misal Fiil Gibi Olsan Yeter Aslında!	116	Düşme Gâîp Olanların Kuyusuna!	152
ECVEF FİİL	119	GAYR-I MUNSARIF	156
Dış Görünüşe Aldanma Asla!	119	HÂL	158
VÂV, YÂ OLUR!	121	Manav Olmasan Da Hâlden Anla!	159
Unutma! Kabalık İncelmeye Mahkumdur!	121	HARF	162
LEFİF FİİL	123	Tahrîf تَحْرِيفُ Etme, تَصْحِيحُ Tashîh Et!	165
Kefende Lifâfe,		Kenarda Değil Gönülde Olmalı İnsan!	165
Fiillerde ise Lefif Önemlidir!	123	HARF-İ CERR	167
İFTİÂL BABI	125	Mecrûr Olma Kimseye!	169
İhtiyaç ve Hâcet; Muhtaç Olmak!	125	HEMZE-İ VASIL	176
TEFE'UL BABI	127	Vuslattır Önemli Olan!	671
MÜTEADDİ VE LAZİM FİİL	128	İLLA İLÂ VE لَيْنٌ لَّا كِنٌ	178
ÂMİL	129	İllâ İLÂ Gibi Ol, Lâkin لَيْنٌ Gibi Değil!	178
Amel Etmek İsteyene		İRAB	180
Her Zaman Âmil Vardır!	129	Lafzî İrab Gibi Net Ol!	181
BEDEL	132	Zamirlerin Mahallesi	182
Arapçada بَدَلٌ Bedel,		Hatayı Gizlemede	
Gönüllerde بَدَلٌ Beled	132	Takdiri İrab Gibi Ol!	182
BENZEŞME VE AYRIŞMA EDATLARI	134	İSİM	184
Bir ve Beraber Olmak Varken,		İsm'den (إِسْمٌ) Uzak Dur!	
Bu Ayrılık Niye?	134	İsime (إِسْمٌ) Odaklan!	185
CÂMÎT İSİM	135	İSM-İ MEVSÛL	186
Unutma! Camit İsimler Çekilmez!	135	Arapçada İsm-i Mevsûl,	
		Sevgide ise Vuslat!	186

İSTEMEKTİR SUÂL,		Duyguların da Murab Olsun!	220
SORMAKTIR SUÂL!	187	MÜBTEDA VE HABER	221
İSTİSNA	189	Söylesene! Mübteda Mısın Haber Mi?	221
Seni Müstesnâ Görendir		MÜŞTAK İSİM	223
Seni Hak Eden!	189	Müştak Olmak da Sevmektir!	223
İŞTİĞAL	191	NAKİS FİİL	225
Meşguliyettir En Güzel Tedavi	191	Arapça Bize Nâkis Fiildeki	
İZÂFET	193	Eksikliğimizi Öğretmiştir!	225
Arapça Bize İzâfetteki		NASP EDEN أَنْ EN	227
Birlik ve Beraberliği Öğretmiştir!	194	Gizli Kahraman Olan أَنْ En!	227
KELİME	196	NİDA	229
Kelimeler De Yaralar!	196	Çağırın Değil Çağırılan Ol!	229
KESRE	199	OLUMLU VE OLUMSUZ CÜMLE	231
Kırmamayı Kesreden Öğrendik!	199	Olumsuzla Değil Olumluya Odaklan!	231
LEALLE لَعَلَّ	201	SIFAT	232
Arapça Bize Lealle'deki		Arapça Bize Sıfattaki	
Umudu Öğretmiştir!	201	Uyumu Öğretmiştir!	232
LEYTE لَيْتَ	203	ŞEY NEDİR?	234
Arapça Bize Leyte'deki		Şey Demişken!	234
İmkansızlığı Öğretmiştir!	204	TAM FİİL	236
MANSÛB	206	Arapça Bize Tam Fiildeki	
Nasib مَنْصُوبٌ Ve نَصِيبٌ Mansûb!	206	Özgüveni ve Netliği Öğretmiştir!	236
MECRÛR	208	TEKİD	238
Mecrûr Olma Kimseye!	208	TEMYİZ	241
MECZÛM	210	Arapçada Temyiz, Ruh Ve Bedende İse	
Fazlalıklar		Temizlik Önemlidir!	241
Cezmedilerek Kırılmalıdır!	210	TENÂZU	243
MEFTÛH	212	Tenazu Etme, Tevazu Et!	244
Kalpleri Meftûh Etmeye Odaklan!	212	ÛÇ MEFÛL ALAN FİİLLER	246
MEKSÛR	214	Dostluk Yakınlıktır!	246
Kırma ve Kırılma!	214	ZAMİRLER	248
MERFU	215	Zamirlere Dikkat Et!	248
Merfu Olmaya Odaklan!	215	ZARF	252
MUKÂREBE FİİLİ	217	Mazrûfu İhmâl Etme!	253
Mukârebe ve Kurbete Kulak Ver!	217		
MURAB	219		

İLM-İ SARF

→ İlm-i Sarf Nedir?

Arapçada **صَرَفَ يَصْرِفُ صَرْفٌ** fiili, çevirmek, döndürmek" vb. anlamlara gelmekte olup bu fiilin mastarı olan **صَرْفٌ** Sarf kelimesi, terim olarak biri amelî, diğeri ise nazarî olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır.¹

1. **Amelî Sarf:** Amelî Sarf, Arapçada aslî ve ana unsur olarak kabul edilen bir ismin veya bir fiilin, bir şekilden başka bir şekile dönüşmesi olup o ismi ya da o fiili, bir anlamla ilgili bir amaç için değişik fiil ve isim vezinlerine/kalıplarına dönüştürmek demektir. Yani amelî sarf, kelimeleri farklı formlara çekmektir; kelimeleri tasrif ederek bir ismin veya fiilin bir şekilden başka bir şekile dönüşmesini inceleyen ilim dalıdır.
2. **Nazarî Sarf:** Nazarî Sarf, bir kelimenin, murab ya da mebnî olmasının dışında kalan durumlarının temel kurallarını inceleyen, kelime yapılarını ve istenilen anlamı elde edebilmek için aktarıldığı farklı vezinlerde ve kelime üzerinde meydana gelen değişimleri inceleyen ilim dalıdır.

Emsile kitabının yanında Binâ kitabı da Sarf ilmindendir. Öyle ki; "*Benim Oğlum Binâ Okur, Döner Döner Yine Okur*" şeklinde de bir deyim vardır. Bu deyim, "Sürekli aynı şeyleri tekrarlamak, çok çalışmak ama bir türlü ilerleyememek; yerinde saymak" vb. anlamlar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Başka bir bilgiye göre ise bu deyim, şöyle açıklanmaktadır:

*"Emsile kitabı, fiil çekimi ve örneklerini konu edinirken, Binâ ise Arapça dilbilgisinde fiillerin çatılarını içermektedir. Bu Binâ dersi, (kitabı/konusu) medreseye yeni başlayanlara çok zor gelirdi. Binâ dersinde başarılı olanlar bir üst aşamalara geçirilirdi. Ancak o aşamalarda hata yapan öğrenciler, geri çevrilip yeniden "Binâ" okumaya mecbur edilirdi. Sonuç olarak; Binâ konusunu aşamayan kimsele-
re tekrar Binâ okutulurdu. Buradan hareketle; sürekli aynı*

1 Daha fazla bilgi için bkz. TDV, İslâm Ansiklopedisi, Sarf md. Cilt 36, Syf. 136-137.

şeyleri tekrarlayan, çok çalışan ama bir türlü ilerleyemeyen ve yerinde sayan" kimseler için "Benim Oğlum Binâ Okur, Döner Döner Yine Okur" deyimini kullanılagelmiştir.

Buraya kadar kısaca temas ettiğimiz konuları özetleyecek olursak; İlm-i Sarf; Morfoloji yani **Şekil Bilgisi** demektir. İstenilen anlamı elde etmek için kelimenin aldığı şekilleri ele alan ilim dalıdır. Sarf ilmi, kelimenin isim ve fiil çeşitleriyle meşgul olmaktadır. Bir kelimenin bir şekilden diğer bir şekile konulmasına ise tasrif yani çekim adı verilmektedir.

İlim Yolunda, İlm-i Sarftır En Çok Sarfiyat Gerektiren!

- Arapça öğrenmek isteyen kimsenin İlm-i Sarfı öğrenirken, fikrî, aklî ve zihnî **sarfiyatı** oldukça yüksektir; büyük emek gerektirir.
- Sarf صَرَفْ kökünden gelen Sarrâf صَرَافْ kelimesi, "altını gümüş karşılığında satan, bunları arasında değiştiren" kimseyi ifade etmektedir. Bu kelime günümüzde farklı ülkelerin para birimlerini birbirleriyle değiştiren özel kimseye veya tüzel kişiliğe isim olarak verilmiştir.
- İlm-i Sarf deyince; Emsile'de tadarsın hayatı, Binâ'da tanırsın yapıyı, Maksud'ta anlarsın amacı, İzzi'de kırarsın sayacı, Merah'ta koyarsın ayrıacı ve böylece başlar ilim yolculuğu...
- Bu hayatta, sarf ettiğin şeyler sadece kelimeler olsun ey insan!

Arapçada بَذْرُ kelimesi, tohum, çekirdek vb. anlamlara gelir. Bu kelimenin kökünden gelen Tebzir تَبْذِيرُ ifade-si, "helal veya mübah olan bir şeyi harama sarf ederek saçıp savurmak" demektir. Yüce Rabbimiz, bu konuda hepimizi uyarılmaktadır:

وَلَا تُبْذِرْ تَبْذِيرًا

Tohum saçar gibi malını sağa sola saçma!²

2 Bkz. İsrâ, 17/26-27.

- Döndürmek ve vazgeçirmektir صَرَفٌ Sarf:

كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ

İşte ondan kötülüğü ve fenalığı böylece engelledik.³

- Sarf, Tasrîf demektir; her şeyi açık açık ve net bir biçimde başkalarına açıklamaktır:

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ

وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا

*Andolsun ki biz bu Kur'anda insanlar için her çeşit olan misâli;
örneği tekrar tekrar açıklamışızdır.*

Fakat tartışmaya en çok düşkün varlık insandır.⁴

- Arapçada Tasarruf تَصَرَّفٌ kelimesi de Sarf صَرَفٌ kökünden gelir. Tasarruf kelimesinin Arapçada ve dilimizde kullanıldığı anlamlar şöyledir:

1. Davranış, tutum, yaklaşım...
2. Bir şeyi dilediği biçimde kullanma yetkisi, kullanım hakkı ve biçimi.
3. Parayı ya da tüketilecek herhangi bir şeyi dikkatli kullanmak, idareli harcamak.

Tasarruf kelimesinin bu anlamda bizlere verdiği muhtemel mesaj şöyledir:

*Davranışlarına ve duygularına her anlamda dikkat et;
harcamalarında ve duygularında ölçülü ol!*

- Ölçü demişken;
Kendi değerini ve kıymetini başkasının değil yalnız Allah'ın takdirine bağla! Çünkü dünyanın en güzel işini de yapsan, onu değersizleştirmek veya değersiz olarak görmek isteyen/isteyenler mutlaka çıkacaktır. Onun için her zaman ölçün, "Allah bilsin yeter!" olsun.

3 Yûsuf, 12/24.

4 Kehf, 18/54.

MÎZÂN-I SARFÎ

Arapçada gerek fiil gerekse isim kalıplarında, asıl (kök) ve ziyade (ek) harflerle bunların hareke ve sükûnları, bir ölçüye ve belirli bir ölçüte göre belirlenmektedir. Kadîm yani eski dilcilerden beri kullanılan ve "mîzân-ı sarfî" adı verilen bu ölçüt, فَعَلَ "feale" fiili ve kalıbıdır. Bu فَعَلَ Feale kökünün ilk harfi فَاءُ fâ, ikinci harfi عَيْنُ ayn/ayın, üçüncüsü ise لَامٌ lâ'm'ı karşılamaktadır. İlgili kelime, dört tane kök harfe sahipse, mizanın; yani bu ölçünün sonuna bir لَامٌ lâ'm harfi daha eklenerek فَعَلَّلَ Fa'lele mizanı/ölçüsü elde edilir. Kelimenin kökü beş tane kök harfe sahipse, bu köke bir لَامٌ lâ'm harfi daha eklenerek ölçümüz Fe'allele سَفَرَجَلٌ = فَعَلَّلَلْ formunda olur. Kelimede zâit (ek) olarak harf veya harfler varsa, mîzanda karşılıklı yerlerine konularak ölçüt belirlemesi yapılır. Buna örnek olarak Tefa'lele تَفَعَّلَلْ kalıbı gibi. Mîzana yani bu ölçüye "وَزْنٌ vezin" (صِبْغَةٌ sîga, بِنَاءٌ binâ), ona uygun düşen kelime kalıbına da "مَوْزُونٌ mevzûn" ismi verilmektedir.⁵

Sözlükte "bir şeyin ağırlığını tahmin etmek, ölçüye vurmak, tartmak" anlamındaki vezn - وَزْنٌ (زِنَةٌ - zine) kökünden türemiş bir isim olan مِيزَانٌ mîzân kelimesi, "tartı aleti, tartmada kullanılan ağırlık; adalet" vb. anlamlara gelmektedir.⁶ Mîzânın âyet-i kerime ve hadis-i şeriflerde kullanılışı çerçevesinde terimleşen içeriği ise âhiretteki durumların belirli bir aşamasında mükelleflerin; sorumluların ve yükümlülerin sorguya çekilmelerinin tamamlayıcı bir işlemi olarak ceza veya mükâfatı gerektiren amellerinin nicelik ve samimiyetin nitelik gerçekliği açısından değerlendirilmesi şeklinde belirginleşmiştir.⁷

Sakın Sarf-ı Nazar Etme Mîzandan!

- Herkes Mîzân-ı Sarfîye önem verdi ama asıl önemli olan Mîzân Terazisi idi. Unutma! Arapça Gramerinde Mizan-ı Sarfî ne kadar önemliyse Âhirette de Mîzân o kadar önemlidir.

5 TDV, İslâm Ansiklopedisi, Sarf md. Cilt 36, Syf. 136-137.

6 Bkz. İsfahânî, Müfredât, "vzn" md.; Lisânü'l-Arab, "vzn" md.

7 TDV, İslâm Ansiklopedisi, Mîzan md. Cilt 30. Syf. 211-212.

- Sözlükte "terazi" anlamına gelen مِيزَانٌ Mîzân, ahirette hesaptan sonra amellerin tartıldığı ilâhî adalet ölçüsüdür. Tartıda iyilikleri kötülüklerinden ağır gelenler kurtuluşa erecek, iyilikleri kötülüklerinden hafif gelenler ise cehenneme gidecektir. En hassas terazi, iyilik üzerine kurulu olan terazidir:

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ
وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ

O gün tartıda kimin iyilik ameli ağır gelirse işte o kimse, hoşnut edici bir yaşayış içinde olur. Ve o gün kimin de iyilik tartıları hafif gelirse, onun varacağı yer uçurum olan Hâviye adlı cehennemdir.⁸

Normal şartlarda ve genel çerçevede ölçüm yapan teraziler küçüldükçe, terazinin tartma ayarı daha da hassaslaşır. Özünde büyük ama ayarları oldukça hassas olan bir terazi vardır ki; bir gün o büyük terazi, hepimizi tartacak, ne eksik ne de fazla tam ayarında; kimseye haksızlık etmeden, kimse-nin hakkını yemeden ve kimseye zulmetmeden...

- Gerçek ve hak olan terazinin adıdır mîzân:

وَالْوِزْنَ يُومِئِدِ الْحَقُّ

O Kıyamet gününde amellerin tartılması da haktır; gerçektir.⁹

- Kurulur o gün Teraziler; Mîzânlar!

Mîzân مِيزَانٌ elimesinin çoğulu Mevâzîنُ مَوَازِينُ formundadır:

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا
وَأَنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ

Biz kıyamet günü için adalet terazileri kurarız.

Artık hiç kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. Allah Teâlâ'nın bildiği ve takdir ettiği şekilde amellerin tartılmasıdır. Yapılan iş bir hardal tanesi kadar olsa bile onu tartıya koyarız.

Hesap gören olarak biz yeteriz.¹⁰

8 Kâria, 101/6-9.

9 A'raf, 7/8.

10 Enbiya, 21/47.

- Attığı adımlara her zaman dikkat etmelidir insan. Çünkü Allah, El- Hasîbtir. Yani her şeyin ve herkesin hesabını en iyi bilen, en iyi şekilde gören ve görecek olan Allah!

وَكْفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا

*Hesap görücü olarak Allah yeter!*¹¹

- O hassas sevgi mîzânını; sevgi terazisini kalbinin tam ortasına kurunca, samimiyet kendiliğinden oluşur ve asla kaybedilmez; iyiler asla kaybetmez, sadece kaybedilir onlar...
- Unutmamak lazım ki; şu hayatta, izanı zor olanın izahı da zor olur ve sonucunda mîzân beklenir.
- Zerre'nin değerini asla unutma asla!
Tartılarak satılan bir şeyin ağırlık ölçü birimi düştükçe değeri artmaktadır. Demir ton ile, Meyve kilo ile, Altın gram ile, Pırlanta ise karat ile ölçülür. İnsanın Âhiret-teki tüm amelleri ise ZERRE ile ölçülecektir:

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ

*Kim zerre miktarı hayır; iyilik yapmışsa onun karşılığını görür.*¹²

وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

*Kim de zerre miktarı şer; kötülük işlemişse onun karşılığını görür.*¹³

وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ

*Yarışanlar, işte bunlar için yarışınlar.*¹⁴

- Bir nükte olarak; Bir gün arkadaşlarla bir meclisteyken içlerinden birisi, kısa sürede kilo verdiğimi duyduğu için bana şu an "kaç kilosun?" diye sormuştu. Bunun üzerine ben de "**Tartıyı Mîzân'a bıraktık**" demiştim.

11 Ahzâb, 33/39.

12 Zilzâl, 99/7.

13 Zilzâl, 99/8.

14 Mutaffifîn, 83/26.